

Tshibugwana Tsha u Linga

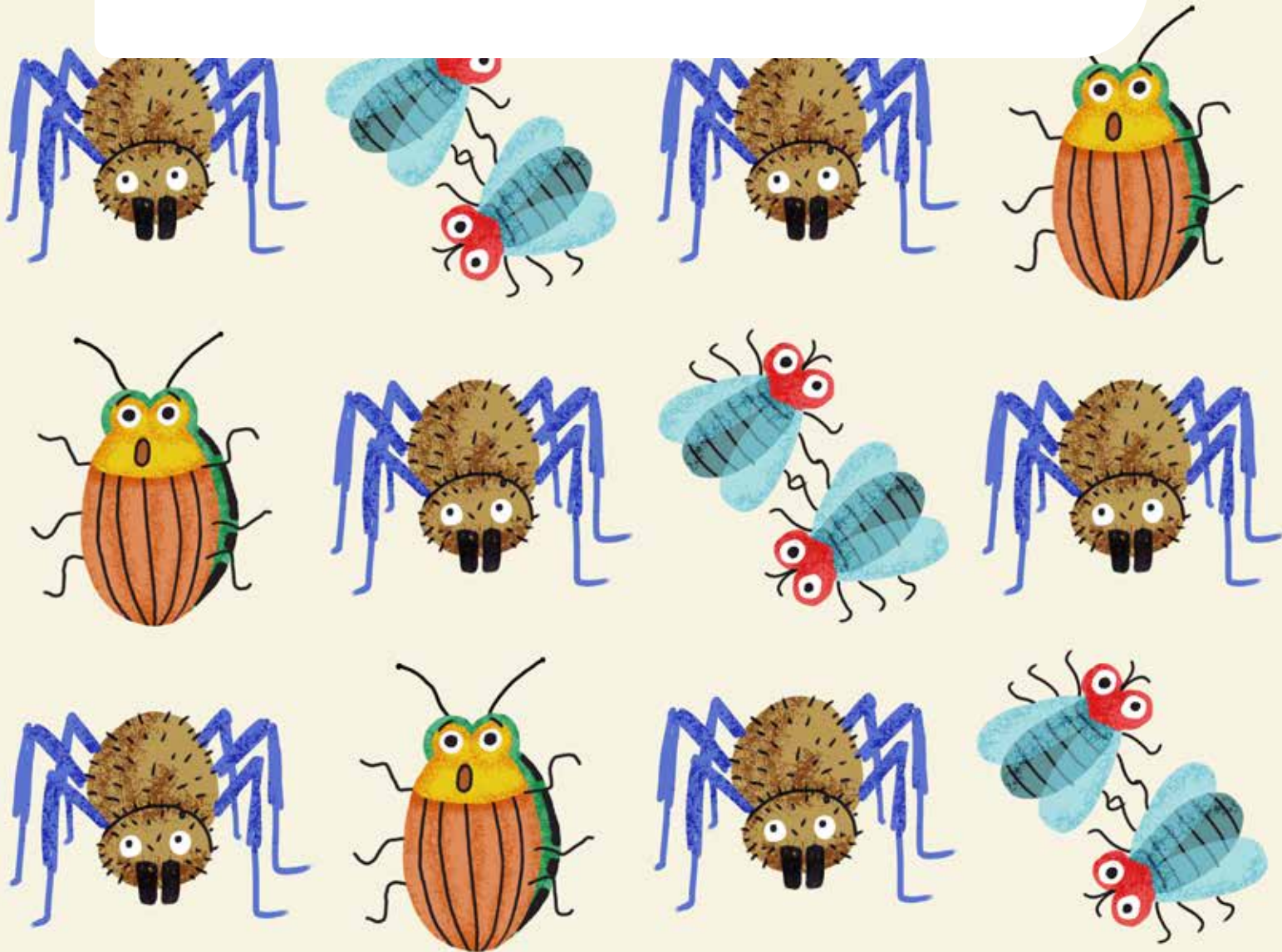
GIREIDI YA

1

TSHIVENDA

LUAMBO LWA HAYANI

THEMO YA 3

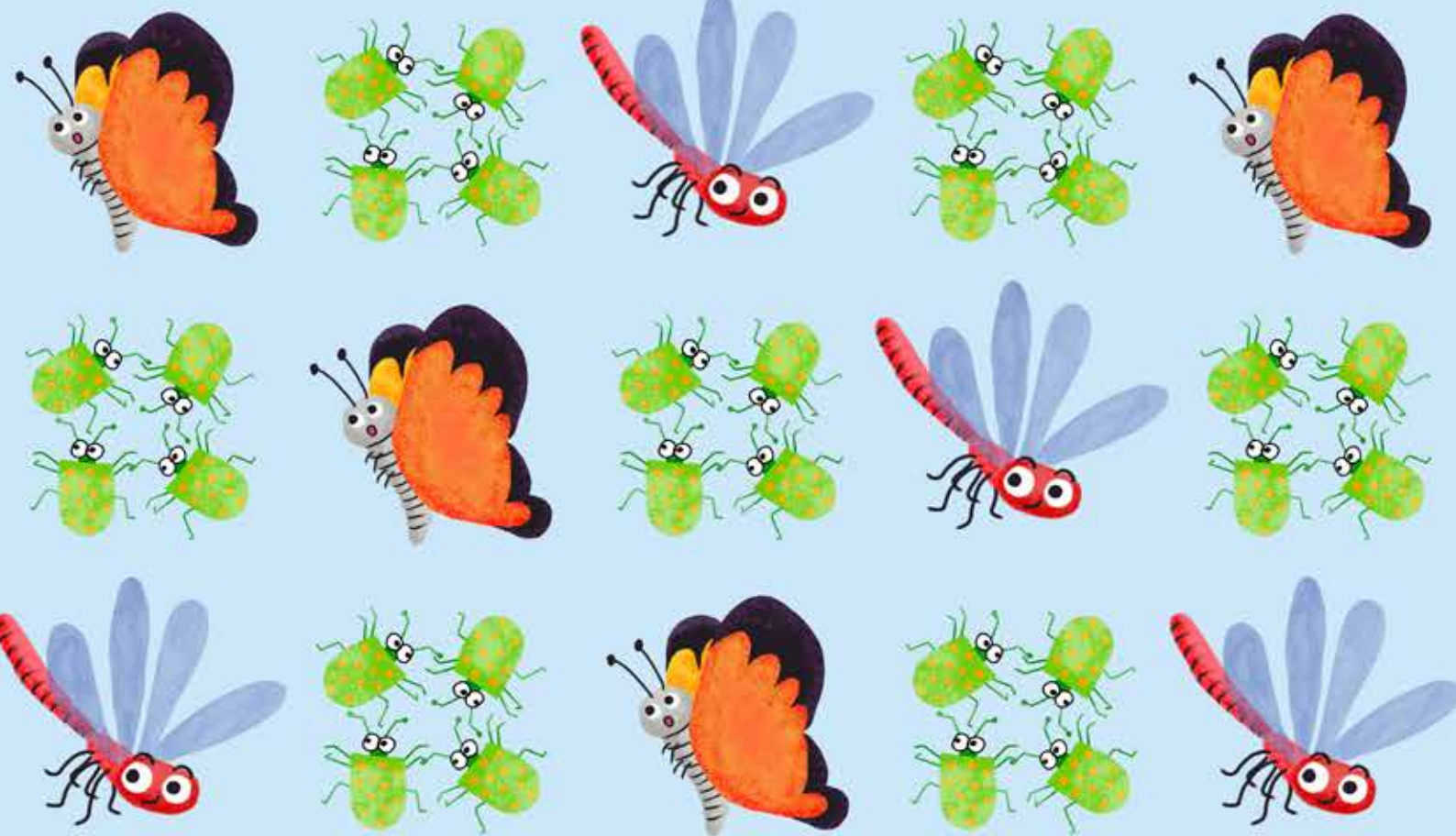
Tshibugwana tsha u Linga

GIREIDI YA 1 | THEMO YA 3

TSHIVENDA

ZWI RE NGOMU

NYANGAREDZO	1
MILINGO YA U VHALA NGA U ELELA HA ORALA (VEO) YA THEMO YA 3	2
FOMO YA TSENGULUSO YA THEMO YA 3	9
MBEKANYAMUSHUMO YA U LINGA YA THEMO YA 3	13

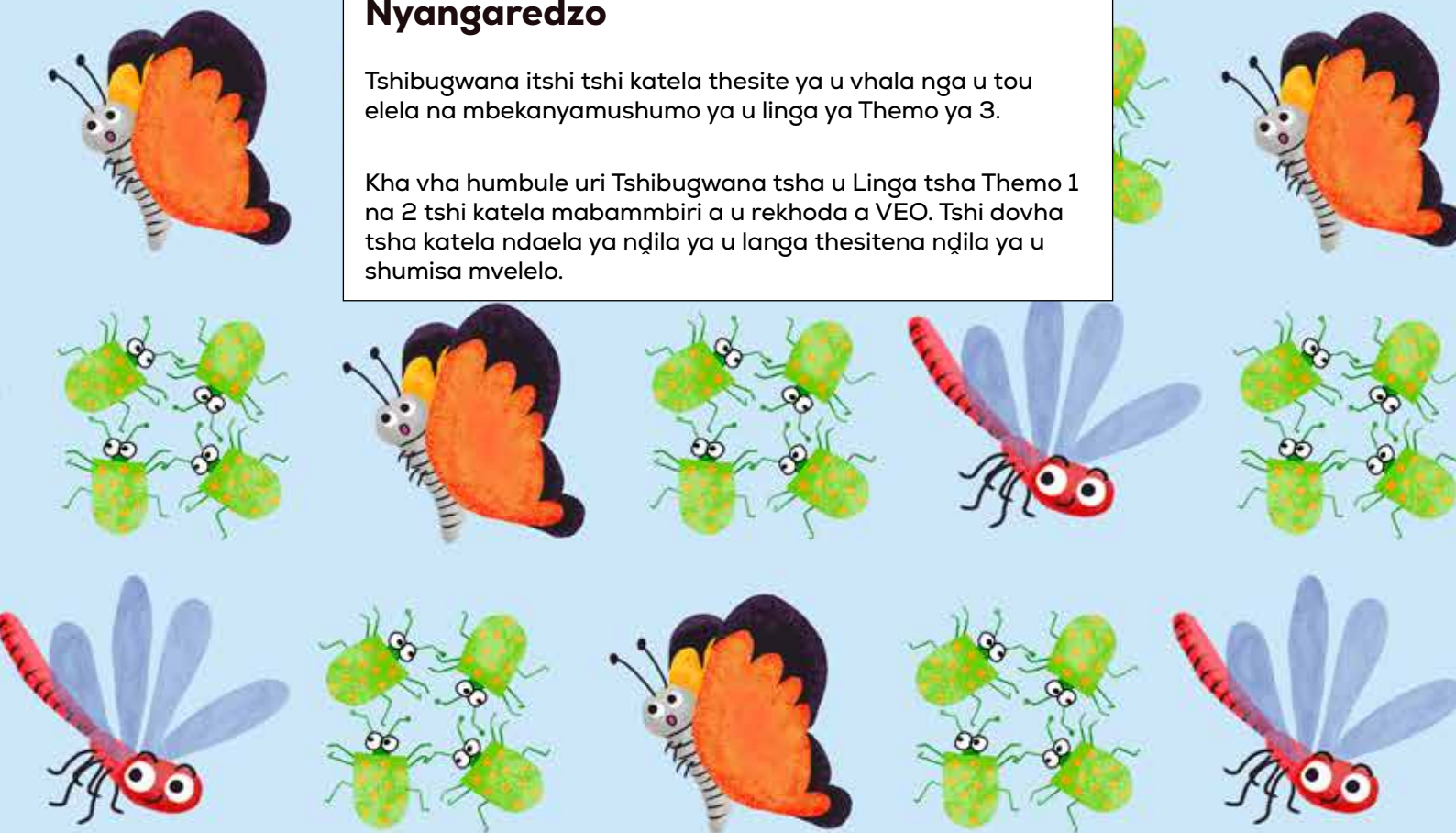

THEMO YA 3

Nyangaredzo

Tshibugwana itshi tshi katela thesite ya u vhala nga u tou elela na mbekanyamushumo ya u linga ya Themo ya 3.

Kha vha humbule uri Tshibugwana tsha u Linga tsha Themo 1 na 2 tshi katela mabambiri a u rekhoda a VEO. Tshi dovha tsha katela ndaela ya ndila ya u langa thesitena ndila ya u shumisa mvelelo.

Themo ya 3 Milingo ya U vhala nga u Elela ha Ora_a (VEO)

NHLRP U vhala nga u Elela ha Ora_a (VEO)

Luambo: Tshivenda

Thesite 1.3.A

Khopi ya mugudisi

Mibvumo ya 45 / Mithethe ya 60

a	o	i	f	h	5
B	m	G	d	K	10
e	u	ḁ	l	R	15
S	N	Ḽ	t	p	20
A	E	I	K	P	25
ṭ	v	w	m	ṇ	30
O	U	Y	W	X	35
y	ṇ	ṁ	w	z	40
x	y	z	ph	ts	45

NHLRP U vhalala nga u Elela ha Ora (VEO)

Luambo: Tshivenda

Thesite 1.3.A

Khophi yamugudi

a	o	i	f	h
B	m	G	d	K
e	u	ḡ	l	R
S	N	ḽ	t	p
A	E	I	K	P
ṭ	v	w	m	ṇ
O	U	Y	W	x
y	ṇ	ñ	w	z
x	y	z	ph	ts

NHLRP U vhalā nga u Elela ha Oraḽa (VEO)

Luambo: Tshivenda

Thesite 1.3.B

Khopi ya mugudisi

Maipfhi a45 / Mithethe ya 60

beba	mama	lima	raha	suma	5
ganama	fukula	humela	orowa	posela	10
reda	wanisisa	korola	magedani	haraga	15
nṅe	nanga	yaṅu	nnyi	hanganea	20
kanakana	pakulula	xaxara	vaṭamisa	ṭumela	25
mmawe	ḁabaḁada	milikita	semekanya	femuluwa	30
maalo	yeneyo	muuluso	zazamela	nnanga	35
ṅanga	ṭahulela	zanyuka	muongi	mmanya	40
nnyala	nṅona	dokotela	sokotela	konyolela	45

NHLRP U vhala nga u Elela ha Oraḽa (VEO)

Luambo: Tshivenda

Thesite 1.3.B

Khopi ya mugudi

beba	mama	lima	raha	suma
ganama	fukula	humela	orowa	posela
reḽa	wanisisa	korola	magedani	haraga
nḽe	nanga	yaḽu	nnyi	hanganea
kanakana	pakulula	xaxara	vaṽamisa	ṽumela
mmawe	ḽabadada	milikita	semekanya	femuluwa
maalo	yeneyo	muuluso	zazamela	nnanga
ṽanga	ṽahulela	zanyuka	muongi	mmanya
nnyala	nṽona	dokotela	sokotela	konyolela

NHLRP U vhala nga u Elela ha Ora_{la} (VEO)

Luambo: Tshivenda

Thesite 1.3.C

Khopi ya mugudisi

Ndima ya u vhala / Mithethe ya 60 & 180

Bele u daha fola.	4
Idani na fola lawe.	8
Masana u hana u da nalo.	14
Bele o nala.	17
Uri Masana u hana u rumiwa.	23
Ha ki madi.	26
U a bika.	29
O bika muroho.	32
Ra la.	34
O furesa.	36
Mu poseleni faidugu.	39
A kunakise mulomo.	42
U hana u rumiwa.	46
Fhedzi u a bika.	50

NHLRP U vhala nga u Elela ha Ora_{la} (VEO)

Luambo: Tshivenda

Thesite 1.3.C

Khopi ya mugudi

Bele u daha fola.
Idani na fola lawe.
Masana u hana u da na_{lo}.
Bele o nala.
Uri Masana u hana u rumiwa.
Ha ki ma_{di}.
U ya bika.
O bika muroho.
Ra la.
O furesa.
Mu poseleni faidugu.
A kunakise mulomo.
U hana u rumiwa.
Mara u a bika.

NHLRP U vhalala nga u Elela ha Oraḽa (VEO)

Luambo: Tshivenda

Thesite 1.3.D

Khopi ya mugudisi

Mbudziso dza u pfhesesa dza oraḽa (4)

Lushaka lwa Mbudziso: U wana mafhungo o tandavhuwaho

1. Ndi nnyi ane a daha fola?

Phindulo: Bele u daha fola.

Lushaka lwa Mbudziso: U wana mafhungo o tandavhuwaho

2. Ndi nnyi o bikaho muroho?

Phindulo: Masana o bika muroho.

Lushaka lwa mbudziso: U swikelela tsheo nga u tou humbulela hu re khagala.

3. Ndi nga mini ni tshi humbula u nga Masana u hana u rumiwa?

Phindulo ya mugudi ene mune, tsumbo:

Phindulo: Masana ha funi fola.

Phindulo: Masana u takalela u bika u fhirisa u ita zwiḽwe zwithu.

Phindulo: Masana u tou bvafha.

Lushaka lwa Mbudziso: U sedzulusa na u thathuvha

4. Inwi ni nga takalela u ita mini? U ḽa na fola kana u bika?

Phindulo ya mugudi ene mune, tsumbo:

Phindulo: Ndi nga takalela u bika ngauri a thi funi fola.

Phindulo: Ndi nga si takalele u ḽa na fola ngauri ḽi a vhulaha.

Fomo ya Tsenguluso ya Themo ya 3

NHLRP U vhala nga u Elela ha Oraja (VEO)

Luambo: Tshivenḁa

Gireidi ya 1 Themo ya 3

Fomo ya Tsenguluso

Mibvumo 1.3.A	Thaḽi ya Vhukhaki	Thanganyelo
a		
o		
i		
f		
h		
B		
m		
G		
d		
K		
e		
u		
ḁ		
l		
R		
S		
N		
ḽ		
t		
p		
A		
E		
l		
K		
P		
t		
v		
w		
m		
ṁ		

GIREIDI YA 1 | FOMO YA TSENGULUSO YA THEMO YA 3

NHLRP U vhalā nga u Elela ha Oraḽa (VEO)

Luambo: Tshivenda

Gireidi ya 1 Themo ya 3

Fomo ya Tsenguluso

Mibvumo 1.3.A	Thaḽi ya Vhukhakhi	Ṱhanganyelo
O		
U		
Y		
W		
x		
y		
ṱ		
ṇ		
w		
z		
x		
y		
z		
ph		
ts		

GIREIDI YA 1 | FOMO YA TSENGULUSO YA THEMO YA 3

NHLRP U vhalā nga u Elela ha Oraḽa (VEO) Luambo: Tshivenḽa Gireidi ya 1 Themo ya 3 Fomo ya Tsenguluso		
Maipfhi 1.3.B	Thaḽi ya Vhukhakhi	Thanganyelo
beba		
mama		
lima		
raha		
suma		
ganama		
fukula		
humela		
orowa		
posela		
reḽa		
wanisisa		
korola		
magedani		
haraga		
nḽe		
nanga		
yaḽu		
nnyi		
hanganea		
kanakana		
pakulula		
xaxara		
vaṽamisa		
tumela		
mmawe		
ḽabaḽada		
milikita		
semekanya		
femuluwa		
maalo		
yeneyo		
muuluso		
zazamela		
nnanga		

GIREIDI YA 1 | FOMO YA TSENGULUSO YA THEMO YA 3

NHLRP U vhalā nga u Elela ha Oraḷa (VEO)

Luambo: Tshivenḡa

Gireidi ya 1 Themo ya 3

Fomo ya Tsenguluso

Maipfhi 1.3.B	Thaḷi ya Vhukhakhi	Ṱhanganyelo
ṇanga		
ṭahulela		
zanyuka		
muongi		
mmanya		
nnyala		
nṇona		
dokotela		
sokotela		
konyolela		

Mbekanyamushumo ya u Linga

Gireidi ya 1 Themo ya 3

Pulaneya U funza ya Nwaha (ATP) yo vusuludzwaho i nea tsumbedzelo ya U linga ha Zwikoloni (SBA) ha themo inwe na inwe:

TSHIPIḐA	MUSHUMO
 U thetshelesa na U amba	U thetshelesa zwidodombedzwa kha zwiṭori. U fhindula mbudziso dzo vuleaho.
 Foniki	U ḑivha themba dzo ḑowealeaho mbili kha ipfhi.
 U vhala na U pfhesesa	U vhalela nṭha u bva kha bugu u ya nga vhukoni hawe. U shumisa maipfhi maḑowelwa/maanzeli, foniki, tsenguluso ya vhubvo na zwivhumbeo zwa zwikili zwa u dikhouda. U ḑiṭola musi a tshi vhala, kha sia ḑa u ḑivha maipfhi na u pfhesesa. U ḑivha tshivhangi na tshibveledzwa kha tshiṭori. U fhindula mbudziso dza maimo a nṭha dzo thewaho kha ndima yo vhaliwaho (tsumbo, “ni humbula uri...? Ndi ngani...?”)
 Muṇwalo	U vhumba maḑere maṭuku nga nḑila yo teaho u ya nga vhuhulwane (saizi) na vhuimo. U fhaṭa dzema/nḑowelo ya u thoma na u fhedza fhethu ho teaho.
 U ṇwala	U ṇwala mafhungo mavhili a re awe, nga u fhaṭa mafhungo o teaho.

TSUMBO YA MISHUMO YA U LINGA

- Iyi mishumo ya u linga yo itelwa u vha tshipiḑa tsha NHLRP.
- He zwa tea, thesite dza U vhala nga u Elela ha Oraḑa ha NHLRP dzo dzheniswa sa tshipiḑa tsha mbekanyamushumo ya u lunga.
- Iyi mishumo ya u linga i nga shumiswa yo tou ralo kana ha itwa uri ielane na ṭhoḑea dza Tshiṭiriki.

U thetshelesa na u amba

U thetshelesa zwidodombedzwa kha zwiṭori.

U fhindula mbudziso dzo vuleaho.

Nyito

- Kha vha itehezwi kha Vhege ya 5 kana ya 6 nga tshifhinga tsha u Vhala nga Zwigwada hu na u Sumbiwa ndila.
- Kha vha vhidze vhagudi nga muthihi nga muthihi kha desike yavho.
- Kha vha vhudzise mugudi muṅwe na muṅwe mbudziso dzi tevhelaho nga ha tshiṭori tsha Khuvhanganyo ya maṅwalwa ya Vhege ya 4: Swobo ya makhulu ya tombo
- Kha vha linge vhukoni ha mugudi muṅwe na muṅwe vha tshi shumisa rubiriki i tevhelaho.

U elelwa zwidodombedzwa

1. Makhulu vho engedza mini maḡini?
Phindulo: Makhulu vho engedza matombo maḡini.
2. Bulani miroho mivhili ye vhathu vha i shela kha swobo.
Phindulo: Zwivhili kha hezwi: maṭari, kheroti, nyala
3. Ndi ṅama ifhio ye ya shelwa kha swobo?
Phindulo: Ho vha ho shelwa ṅama ya khuhu kha swobo.
4. Ndi nnyi we a imba luimbo nga murahu ha vhuṭambo?
Phindulo: Ndingoho o imba luimbo nga murahu ha vhuṭambo.

Zwi tevhelaho, kha vha vhudzise mugudimbudziso dzi tevhelaho dzo vuleaho:

1. Ndi ngani ni tshi humbula uri swobo yo vha i tshi ḡifha? Naa zwo vha zwi nga ṅwambo wa matombo?
Phindulo ya mugudi ene muṅe. Sa tsumbo:
Ndi vhona u nga yo vha zwi tshi ḡifha nga ṅwambo wa zwiṅwe zwishumiswa zwoṭhe zwe vhathu vha zwi engedza.
2. Ni humbula u nga zwo vha zwo khakhea uri Makhulu vha fhure vhadzulapo vha muvhunduni?
Ndi ngani kana ndi ngani zwi songo ralo?
Phindulo ya mugudi ene muṅe. Sa tsumbo:
Ndi vhona u nga zwo vha zwo khakhea - Makhulu vho vha vha tshi nga sokou hambela muṅwe na muṅwe uri a ḡise zwiṅwe zwithu zwa swobo.
A thi vhoni zwo khakhea - Makhulu vho ita uri vhathu vhoṭhe vha shumisane u ita zwiliwa zwavhuḡi hu si na u lwa.

GIREIDI YA 1 | MBEKANYAMUSHUMO YA U LINGA

RUBIRIKI	LEVELE YA 1	LEVELE YA 2	LEVELE YA 3	LEVELE YA 4
U elelwa zwidodombedzwa	Mugudi u nea phindulo nthihi yo teaho.	Mugudi u nea phindulo 2 dzo teaho.	Mugudi u nea phindulo 3 dzo teaho.	Mugudi u nea phindulo 4 dzo teaho.
Mbudziso dzo vuleaho	Mugudi u tambula nga u fhindula mbudziso nthihi yo vuleaho, naho o tikedzwa nga mugudisi..	Mugudi u fhindula mbudziso dzothe dzo vuleaho nga thikhedzo ya ndeme i bvaho kha mugudisi.	Mugudi u fhindula mbudziso dzothe dzo vuleaho a tshi wana inwe thikhedzo i bvaho kha mugudisi.	Mugudi u fhindula mbudziso dzothe dzo vuleaho nga ethe nahone nga ndila yo teaho.

Foniki

U divha themba dzo dowealeho mbili kha ipfhi.

Nyito

- Kha vha zwi ite magumoni a themo.
- Kha vha vhidze vhagudi nga muthihi nga muthihi kha desike yavho.
- Kha vha vha humbele uri vha vhale maipfhi a tevhelaho.

nd	ts
nt	mv
xw	dy
zw	gw

- Kha vha shumise thebulu ya u shandukisa i re afho fhasi u shandulela kha levele.

Tshivhalo tsha maipfhi o vhalwaho nga ngona.	LEVELE (VHUIMO)
1-2	1
3-4	2
5-6	3
7-8	4

U vhala

U vhalela n̄tha u bva kha bugu u ya nga vhukoni hawe.

U shumisa maipfhi maḡowelwa/maanzeli, foniki, tsenguluso ya vhubvo na zwivhumbeo zwa zwikili zwa u dikhouda.

U ḡitola musi a tshi vhala, kha sia ḡa u ḡivha maipfhi na u pfhesesa.

Nyito

- Kha vha zwi ite magumoni a themo.
- Kha vha shumise Thesite ya U VHALA NGA U ELELA HA ORAḲA HA NHLRP: 1.3.C

Kuitele

- Kha vha vhidze vhagudi nga muthihi nga muthihi vha ḡe vha ite ndingo ya U VHALA NGA U ELELA HA ORAḲA, vha tshi tevhedza ndaela.
- Kha vha ḡwale mvelelo dza VEO dza mugudi kha Bammbiri ḡa u Rekhodela ḡa VEO.
- Kha vha lingevhukoni ha mugudi muḡwe na muḡwe vha tshi shumisa rubiriki i tevhelaho.

RUBIRIKI	ḲEVEḲE YA 1	ḲEVEḲE YA 2	ḲEVEḲE YA 3	ḲEVEḲE YA 4
Zwikili zwa u dikhouda (U vhala)	Tshikoro tsha VEO tsha mugudi tshi fhasi vhukuma ha Tshikalo tsha u Vhala tsha Lushaka.	Tshikoro tsha VEO tsha mugudi tshi fhasi nyana ha Tshikalo tsha u Vhala tsha Lushaka.	Tshikoro tsha VEO tsha mugudi tshi swikelela Tshikalo tsha Lushaka tsha u Vhala.	Tshikoro tsha VEO tsha mugudi tshi fhira Tshikalo tsha u Vhala tsha Lushaka.
U ḡitola kha zwikili zwa u vhala.	Mugudi ha koni u ḡola vhukoni hawe ha u vhala na luthihi.	Mugudi nga zwiḡwe zwifhinga u a ima a dovholola u vhala ipfhi kana fhungo u itela u ḡikhakhulula kana u pfhesesa.	Mugudi u dzulela u ima a dovholola u vhala ipfhi kana fhungo u itela u ḡikhakhulula kana u pfhesesa.	Mugudi u vhala nga u tou elela. Naho mugudi a tshi khou balelwa, u a zwi ḡivha nahone u ḡikhakhulula nga u ḡavhanya.

U pfhesesa

U ḡivha tshivhangi na tshibveledzwa kha tshiḡori.

U fhindula mbudziso dza maimo a n̄tha dzo thewaho kha ndima yo vhaliwaho (tsumbo, “ni humbula uri...? Ndi ngani...?”)

Nyito ya 1

- Kha vha ite hezwi kha Vhege ya 4 nga tshifhinga tsha u Vhala nga Zwigwada hu na u Sumbiwa ḡila.
- Kha vha vhidze vhagudi nga muthihi nga muthihi kha desike yavho.
- Kha vha vhudzise mugudi muḡwe na muḡwe mbudziso dzi tevhelaho u bva kha tshiḡori tsha

GIREIDI YA 1 | MBEKANYAMUSHUMO YA U LINGA

Khuvhanganyo ya mañwalwa ya Vhege ya 3: Tshiṭori tsha makhulu wanga.

Tshivhangi na tshibveledzwa:

1. Ndi ngani makhulu vho funza Avhaphfani u vhumba khali dza vumba?
Phindulo: Ngauri Avhaphfani o amba uri u ṭoda u vhumbakhali dza vumba, u fana na makhulu wawe.
2. Ndi ngani makhulu vho balelwa u wana khali ya u thoma ye vha i ivhumba, nga murahu ḡuvha ḡithihi vho i ita?
Phindulo: Ngauri vho i litsha ḡuvhani uri i ome, fhedzi mvula ya na, vumba ḡa noka.

Mbudziso dza maimo a nṯha (u swikelela tsheo nga u humbulela):

1. Ni humbula u nga makhulu vho vha vhe mugudisi wavhuḡi? Ndi ngani ni tshi ralo?
Phindulo: Phindulo ya mugudi ene muṅe, i tea u vha na zwiitisi.
Sa tsumbo:
Ndi vhona u nga makhulu vho vha vhe mugudisi wavhuḡi ngauri vho vha vha sa fheleli mbilu Avhaphfani
Ndi humbula u nga makhulu vho vha vha si mugudisi wavhuḡi ngauri vho vhudza Avhaphfani uri a sie khali nṅa musi mvula i tshi na.
 2. Ni humbula u nga ndi ngani makhulu vha songo ita uri ṅwanawavho a gude u vhumba khali?
Phindulo: Phindulo ya mugudi ene muṅe, i tea u vha na zwiitisi.
Sa tsumbo:
Ndi humbula u nga makhulu vho vha vha tshi zwi vhona uri ṅwana wavho ha na dzangalelo ḡa uvhumba dzi khali.
Ndi humbula u nga makhulu vho vha vha tshi khou ṭoda uri ṅwana wavho a vhe muimbi na mutshini wavhuḡi, ngauralo vho litsha u mugudisa u vhumba khali.
- Kha vha lingevhukoni ha mugudi muṅwe na muṅwe vha tshi shumisa rubiriki i tevhelaho.

RUBIRIKI	LEVEL 1	LEVEL 2	LEVEL 3	LEVEL 4
Tshivhangi na tshibveledzwa:	Mugudi u balelwa u fhindula mbudziso, naho o tikedzwa nga mugudisi.	Mugudi u kona u fhindula mbudziso nthihi a tshi khou tikedzwa nga mugudisi.	Mugudi u fhindula mbudziso nthihi nga ṅḡila yo teaho o ḡiimisa nga eṯhe.	Mugudi u fhindula zwavhuḡi mbudziso dzoṯhe mbili o ḡiimisa nga eṯhe.
Mbudziso dza maimo a nṯha (u swikelela tsheo nga u humbulela)	Mugudi u a konḡelwa nga u humbulela malugana na muanewa a no bva kha tshiṭori kana tshiwo, hu na thikhedzo.	Mugudi u a kona u humbulela lu no ṯanganedzea malugana na muanewa a no bva kha tshiṭori kana tshiwo, hu na thikhedzo.	Mugudi u a kona u humbulela lu no ṯanganedzea malugana na muanewa a no bva kha tshiṭori kana tshiwo, hu si na thikhedzo.	Mugudi u a kona u humbulela lu sa vhudziswi malugana na muanewa a no bva kha tshiṭori kana tshiwo, hu si na thikhedzo.

Muñwalo

U fhaṭa dzema/ndowelo ya u thoma na u fhedza fhethu ho teaho.

U vhumba maḷedere maṭuku nga ṅdila yo teaho u ya nga vhuhulwane (saizi) na vhuimo.

Nyito

- Kha vha zwi ite kha themo yoṭhe nga tshifhinga tsha ngudo dza Muñwalo.
- Kha vha shumise ngudo dze vha newa kha Pulane ya U funza ya NHLRP.
- Musi ngudo dzi vhukati, kha vha mone na kilasi vha sedze zwikili zwa muñwalo zwa vhagudi.
- Musi themo i tsini na u fhela, kha vha lavhelese bugu dza vhagudi vha sedze mvelaphanda ya muñwalo.
- Kha vha lingevhukoni ha vhagudi vha tshi shumisa rubiriki dzi tevhelaho.

RUBIRIKI	LEVEL E YA 1	LEVEL E YA 2	LEVEL E YA 3	LEVEL E YA 4
Kuvhumbelwe kwa maḷedere maṭuku	Vhunzhi ha maḷedere maṭuku o vhumbiwa nga ṅdila i sa fushi kana o khakhea.	Mañwe a maḷedere maṭuku a vhumbe nga ṅdila i sa fushi kana o khakhea.	Maḷedere maṭuku a vhumbe nga ngona fhedzi mugudi a nga ṭhogomela zwa u ita vhudele.	Maḷedere maṭuku a vhumbe nga ngona nahone hu na vhudele.
Fhethu hune ha thomiwa hone na mabuḍo	Mugudi u anzela u kondelwa nga u elelwa hune ḷedere ḷa thoma hone khathihi na mabuḍo aḷo.	Mugudi tshinwe tshifhinga u balelwa u humbula fhethu hune ha thomiwa hone na mabuḍo.	Mugudi u a ḍivha fhethu hune ha thomiwa hone na mabuḍo o teaho, fhedzi nga zwiñwe zwifhinga u ita vhukhakhi.	Mugudi u ḍivha fhethu hune ha thomiwa hone na mabuḍo zwavhuḍi.

U ṅwala

U ṅwala mafhungo mavhili a re awe, na u fhaṭa mafhungo o teaho.

Nyito

- Kha vha zwi ite nga tshifhinga tsha ngudo dza U ṅwala nga ḽavhuraru kha Vhege dza 5, 6 kana 7.
- Kha vha shumise ngudo dze vha ṅewa kha Pulane ya U funza ya NHLRP.
- Musi ngudo ya ḽavhuṭanu i tshi fhela, kha vha kuvhanganye bugu dza vhagudi vha vha linge.
- Kha vha pime vhukoni ha vhagudi vha tshi shumisa rubiriki dzi tevhelaho.

RUBIRIKI	ḽEVEḽE YA 1	ḽEVEḽE YA 2	ḽEVEḽE YA 3	ḽEVEḽE YA 4
Vhulapfhu	Mugudi u balelwa u fhedza fhungo ḽithihi.	Mugudi u fhedza fhungo ḽithihi.	Mugudi u fhedza mafhungo mavhili.	Mugudi u fhedza mafhungo a fhiraho mavhili.
U fhaṭwa ha mafhungo	Mutevhe wa maipfhi a si wone nahone hu na maipfhi o ṭahelaho.	Mutevhe wa maipfhi a si wone kana hu na maipfhi o ṭahelaho.	Mafhungo ndi a mutheo fhedzi o vhumbwa zwavhuḽi.	Mafhungo a takadzaho nahone o vhumbiwa zwavhuḽi.

NHLRP | National Home Language Reading Programme “